

Nr 26.

Ankom till Riksdagens kansli den 12 mars 1912 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 samt lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.

Närvarande: herrar Widén, Lindhagen, Håkanson, Stärner, af Ekenstam, Trana, Gezelius *), von Baumgarten, Olsson i Hof, Hult, Petersson i Lidingö villastad *), Pettersson i Södertälje, Olsson i See, Persson i Norrköping, Rehn, Svensson i Saläng.

Genom en den 9 februari 1912 dagtecknad proposition, nr 28, har Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

*) Ej deltagit i utlåtandets justering.

1:o)

Lag

om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906.

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Bolag eller förening må ej i andra fall än nedan stadgas förvärfva fast egendom å landet inom Nedan-Siljans, Ofvan-Siljans eller Västerdals fögderi eller Envikens eller Svärdsjö socken i Kopparbergs län eller inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län.

Å fastighet i köping eller å annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, äger denna lag ej tillämpning.

3 §.

Bolag eller förening må förvärfva den del af ett hemmans afrösningsjord med impedimenter, hvilken i den ordning 5 § stadgar pröfvas ej vara att hänföra till stödskog eller odlingsområde enligt hvad nedan sägs; skolande hvad sålunda förvärfvas från hemmanet afskiljas genom jordafsöndring.

Till *stödskog* skall hänföras:

a) inom de norrländska länen så mycken till skogsbörd duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark, som på hemmanet belöper efter en areal för helt mantal af:

1,500 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ofvan odlingsgränsen samt inom Frostvikens, Hotagens, Offerdals, Kalls, Åre, Undersåkers, Storsjö, Tännäs, Hede, Vemdalens, Klöfsjö, Linsells och Lillherrdals socknar i Jämtlands län;

1,200 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker nedom odlingsgränsen samt inom Muonionalusta, Pajala, Tarendö och Korpilombolo socknar i förstnämnda län; samt

1,000 hektar inom de öfriga delarne af Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län äfvensom inom Västernorrlands och Gäfleborgs län;

skolande, då fråga är om hemman, hvars skattetal understiger ett åttondels mantal, den sålunda bestämda arealen höjas med en fjärdedel, dock ej till mera än hvad på ett åttondels mantal belöper;

b) inom de i 1 § nämnda delar af Kopparbergs län hvad vid verkställdt storskifte betecknats såsom hemskog och fäbodskog.

Till *odlingsområde* skola hänföras till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande af själfständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanläggas med förutvarande jordbruk.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

2:o)

Lag

om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.

Härigenom förordnas, att hvad i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 är stadgadt skall äga tillämpning jämväl å de delar af Gäfleborgs län, som ej äro angifna i nämnda lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1912; dock att lagen den 25 juni 1909 ej må tillämpas med afseende å fastighet, som genom aftal, träffadt före den 1 juli 1912, är till annan upplåten med nyttjanderätt på sådana villkor, att brukaren icke i händelse af fastighetens vanvårdande kan från nyttjanderätten skiljas.

3:o)

Lag**om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord
å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.**

Häri genom förordnas, att hvad i lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 är stadgadt skall äga tillämpning jämväl å de delar af Gäfleborgs län, som ej äro angifna i nämnda lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1912. Inom det nya tillämpningsområdet skola i afseende å tillämpning af lagen den 25 juni 1909 å aftal, som träffats före den 1 juli 1912, samt samma lags förhållande till äldre lagstiftning gälla de grunder, hvilka beträffande arrende i allmänhet finnas stadgade i lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

*Utskottets
yttrande.*

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande proposition, har föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet den 30 december 1911 i fråga först om utsträckningen af lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom anfört följande:

»I öfverensstämmelse med det författningsförslag, som afgafs af den af Kungl. Maj:t den 7 juni 1901 tillsatta kommittén för utredande af frågan, huruledes den själfägande, jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne må kunna vidmakthållas och stärkas och jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas, har i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom hela Gäfleborgs län utom Ofvanåkers, Voxna, Los, Färila, Ramsjö och Hassela socknar jämte Hamra kapellag undan-

tagits från lagens tillämpning. Såsom skäl härför anförde kommittén, att inom Gäfleborgs län endast nämnda socknar i de afseenden, hvarom här vore fråga, företedde den typiskt norrländska karaktären, hvaremot förhållandena i öfriga delar af länet vore så pass stadgade, att någon egentlig fara för bondeståndets framtid icke kunde anses föreligga.

I en reservation, som afgifvits af en bland kommitténs ledamöter, yrkades emellertid, att lagen skulle vinna tillämpning inom hela Gäfleborgs län. I nämnda reservation frambölls, att det funnes många andra socknar inom länet, än de ofvannämnda, som hade en typiskt norrländsk karaktär och i hvarje händelse ägde det mera än många socknar i kustlandet norröfver eller kring Storsjön, hvilka dock alla medtagits i förbudet. Den af kommittén åberopade statistiken visade äfven, att bolagsförvärfvet icke blott vore störst i Gäfleborgs län, utan äfven under sista perioden ökats lika hastigt därstädes som i något annat län. En omständighet, som vid förbudslagens pröfning äfven borde betäckas, vore enligt reservantens mening, att lagens uppgift icke blott vore att skydda mot vidare förvärf af skogshemman, utan ock att förekomma återköp till bolag af sådana jordbrukslotter, som kommittén med stöd af sin öfriga lagstiftning hoppats skola genom ägostyckning från bolagshemman komma till stånd.

Samma synpunkter, som utvecklats i nämnda reservation, hafva äfven fått uttryck i flera inom Riksdagen väckta motioner, hvilka äfven vunnit Andra kammarens bifall, ehuru frågan fallit på motstånd från Första kammarens sida.

Frågan om utsträckande af den norrländska förbudslagstiftningen till de hittills undantagna delarne af Gäfleborgs län synes mig nu böra göras till föremål för förnyadt öfvervägande. Sedan den uppfattning, som ligger till grund för den nya lagstiftningen, i princip vunnit statsmakternas godkännande, lärer det härvid icke vara behöfligt att ingå på frågan om det berättigade i en sådan lagstiftning öfver hufvud taget, utan det gäller nu närmast att tillse, om samma eller likartade förhållanden i de afseenden, hvarom här kan vara fråga, äro rådande inom de hittills undantagna delarne af Gäfleborgs län som inom öfriga delar af Norrland. Visar det sig, att äfven inom de undantagna delarne bolagens jordförvärf fortgår i sådan utsträckning, att jordbrukets sunda utveckling och den bofasta bondebefolkningens bestånd är hotadt, bör tydligen förbudslagstiftningen äfven utsträckas till dessa områden.

Redan en granskning af den utaf kommittén gjorda statistiken synes gifva vid handen, såväl att bolagsintresset är minst lika dominerande inom de undantagna delarne af Gäfleborgs län som i det öfriga

Norrland, som ock att bolagens jordförvärf därstädes icke afstannat utan alltjämt fortgår. Äfven om ökningen af bolagens jordområden icke fortgår med samma hastighet som i åtskilliga andra delar af Norrland, måste densamma dock anses innebära en så allvarlig fara för den bofasta befolkningens ställning, att särskilda åtgärder för farans afvärande synas böra vidtagas. År 1900, hvilket är det sista år, för hvilket kommittén låtit utarbete någon utförligare statistik, utgjorde hela arealen af enskilda tillhörig jord inom länet 1,658,112 hektar, däraf 712,124 hektar eller 42.9 procent tillhörde sågverksaktiebolag, sågverksägare och bruksägare samt 945,988 hektar eller 57.1 procent öfriga enskilda jordägare. Inom de delar af länet, hvarå förbudslagen icke är tillämplig, tillhörde 496,053 hektar eller 39 procent den förra kategorien af jordägare och 782,120 hektar eller 61 procent den senare kategorien. Då inom öfriga delar af Norrland sågverksaktiebolagens, sågverksägarnas och bruksägarnas jord i procent af hela det under enskildas äganderätt hörande området samma år utgjorde i Västernorrlands län 41.6 procent, i Jämtlands län 42.6 procent, i Västerbottens län 23.6 procent och i Norrbottens län 25.6 procent, kan man icke säga, att trävaruindustriens fastighetsinnehaf är mindre framträdande i de undantagna delarne af Gäfleborgs län än i öfriga delar af Norrland.

Beträffande utvecklingen af nämnda industris jordförvärf kunna följande siffror anföras. Under det samtliga sågverks- och bruksägare inom de undantagna delarne af länet år 1885 ägde 361.879 mantal med ett taxeringsvärde af 14,122,700 kronor, voro de år 1895 ägare till 402.747 mantal med ett taxeringsvärde af 16,864,000 kronor och år 1900 af 472.139 mantal med ett taxeringsvärde af 23,288,300 kronor. För tiden efter år 1900 finnes visserligen icke en lika fullständig statistik tillgänglig. Af de utaf Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län utgifna femårsberättelserna för tiden 1896—1905 framgår i hvarje fall, att de aktiebolag, som hufvudsakligen bedriva trävaruindustri, alltjämt utvidgat sina områden. Under det nämligen i de socknar af länet, som icke äro underkastade förevarande lagstiftning, år 1900 inhemska aktiebolag voro ägare till jordbruksfastighet med ett skattetal af 379.235 mantal och ett taxeringsvärde af 18,556,200 kronor, hade deras ägoområden år 1905 vuxit till 421.135 mantal med ett taxeringsvärde af 25,764,800 kronor. Af nämnda berättelser framgår äfven att det hufvudsakligen är trävaruaktiebolagen, som på detta sätt ökat sin jordareal. Vid sådant förhållande torde man knappast kunna säga, att förhållandena äro så stadgade, att faran för, att den jordbruksidkande befolkningen skall än ytterligare undanträngas till förmån för bolagen, är ute-

sluten. Och äfven om skogshandteringen i vissa af länets kustsocknar icke är af samma betydelse som i den egentliga skogsbygden, torde icke något skäl kunna anföras, hvarför dessa socknar snarare skola undantagas från lagens tillämpning än vissa socknar i öfre Norrlands kustlandskap. Då härtill kommer, att förhållandena i Gäfleborgs län äfven äro likartade med förhållandena i det öfriga Norrland därutinnan, att länet varit underkastadt afvittring på statens bekostnad, anser jag mig böra förorda en utsträckning af den norrländska förbudslagens tillämpning till hela Gäfleborgs län. Ett ytterligare stöd för denna ståndpunkt finner jag däri, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län i sitt utlåtande öfver kommitténs betänkande yttrar, att det äfven i andra delar af länet än inom de socknar, som underkastats lagens tillämpning, vore önskvärdt, att bolags jordförvärf motarbetades.»

Hvad därefter angår utsträckningen till hela Gäfleborgs län af de under 2:o) och 3:o) här ofvan omförmälda lagarne anför departementschefen:

»I sammanhang härmed synas mig äfven två andra i samband med nämnda lag stående lagar, nämligen lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne samt lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, bägge af den 25 juni 1909, böra erhålla ett motsvarande tillämpningsområde. I de af ofvannämnda kommitté utarbetade lagförslag, som ligga till grund för dessa lagar, föreslogs äfven, att de skulle blifva gällande för hela Gäfleborgs län. Att så icke skedde, torde hafva berott därpå, att man velat låta ifrågasvarande tre författningar, som ju afse att i olika afseenden råda bot för samma sociala missförhållanden, erhålla samma tillämpningsområde.»

Lagrådet har i sitt öfver lagförslagen afgifna yttrande lämnat desamma utan anmärkning.

Utskottet har äfven för sin del, i enlighet med hvad utskottet yttrade i sitt betänkande till 1911 års Riksdag i anledning af den då väckta motionen i förevarande ämne, funnit att någon giltig anledning icke föreligger att inskränka den s. k. norrländska förbudslagens tillämpning till allenast de socknar af Gäfleborgs län, inom hvilka densamma nu är gällande. Den i propositionen meddelade, här ofvan återgifna utredningen utmärker, att öfvergången af jordegendom i bolagens händer inom den del af Gäfleborgs län, som är utesluten från lagens tillämpning, varit jämförlig med hvad fallet varit inom åtskilliga af de trakter, för hvilka lagen gäller, och att den ännu fortgår. Sistberörda förhållande har jämväl vitsordats af inom utskottet meddelade upplysningar. Såvidt

utskottet kunnat inhämta, har ock inom de delar af Norrland, där förbudslagen hittills varit tillämpad, densamma medfört goda verkningar.

En utsträckt tillämpning af förbudslagen till hela Gäfleborgs län betingar äfven enligt utskottets uppfattning enahanda utsträckning af tillämplighetsområdet för lagarna den 25 juni 1909 angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne samt angående arrende af viss jord å landet inom sagda landsdelar.

Då utskottet icke heller vid granskning af lagförslagen i öfrigt funnit anledning att mot dem göra någon erinran, får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen måtte godkänna de genom förevarande proposition till antagande framlagda, här ofvan intagna förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906,

2:o) lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909, samt

3:o) lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.

Stockholm den 12 mars 1912.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservation

af herrar *Håkanson, Trana* och *von Baumgarten*, som hemställt,

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.